

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ВИХОВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ТА ПОБУТУ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
PO1-M22z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Штефуряк Ольга Василівна

Керівник:
Дорож Ірина Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та
методик початкової освіти

Рецензент:
Галаманжук Леся Людвигівна,
доктор педагогічних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ТА ПОБУТУ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Сутність поняття «культури праці та побуту здобувачів початкової освіти».....	8
1.2. Проблема виховання культури праці та побуту у формуванні особистості молодшого школяра.....	15
1.3. Педагогічне обґрунтування змісту технологічної діяльності як засобу виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти.....	21
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ТА ПОБУТУ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	29
2.1. Педагогічні умови комплексного впливу технологічної діяльності на виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти.....	29
2.2. Організація і результати дослідно-експериментальної роботи	43
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність досліджуваної проблеми. Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI ст. (Концепція Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р.). Існує певне протиріччя, між потребою суспільства в технологічній освіті учнів і реальними можливостями його здійснення в діяльності освітніх закладів. «На фоні означених проблем зростає актуальність технологічної освіти, особливо на початковій ланці освіти. Адже задеклароване основне завдання сучасної, оновленої початкової школи – переорієнтувати освітній процес на освоєння знань, умінь та ставлень, які потрібні сучасній людині для життя» [10, с. 6].

Сучасна система освіти України перебуває в стані динамічного розвитку. Відбуваються інноваційні процеси, спонукальними чинниками яких є низка об'єктивних тенденцій соціокультурних змін у суспільстві. Особливого значення набуває проблема виховання у підростаючого покоління ціннісного ставлення до праці, що зумовлено зміною суті самого поняття «праця», руйнацією, трансформацією його усталених категоріальних, змістовних та формальних ознак. Тільки праця як основне джерело духовного, матеріального багатства суспільства, як головний критерій соціального престижу людини забезпечує створення фундаменту всебічного розвитку особистості. Розв'язання означеної проблеми вимагає перегляду підходів до забезпечення трудового виховання підростаючого покоління, наповнення його ціннісними смислами, розроблення нових виховних технологій. Таким чином, оскільки трудове виховання виступає провідною складовою у формуванні особистості, воно має визначати зміст освітнього процесу сучасної школи, особливо для учнів початкових класів.

Проаналізувавши та узагальнивши психолого-педагогічну, спеціальну та методичну літературу, вивчивши програми для ЗЗСО, здійснивши

спостереження за діяльністю учнів у процесі дослідження ми виявили, що науковці не надають вагоме значення вихованню культури праці та побуту саме у молодших школярів, як запоруки формування гармонійної та цілісної особистості, тому і питання вивчення шляхів виховання даної проблеми в процесі технологічної діяльності у здобувачів початкової освіти розкрито неповною мірою і потребує подальшого вивчення.

Формування у дитини соціально-побутових навичок здійснюється за більшою мірою в рамках саме технологічної освіти. Формування цих навичок сприяє процесу соціалізації дитини, тобто входженню їх у суспільство, в якому він буде досить самостійний, і тому буде відчувати себе повноцінним його членом. У праці діти опановують різноманітними навичками і вміннями, необхідними в повсякденному житті: у самообслуговуванні, в господарсько-побутової діяльності, тощо. Вдосконалення умінь і навичок полягає не тільки в тому, що дитина починає обходитися без допомоги дорослого. У нього розвиваються самостійність, уміння долати труднощі, здатність до вольових зусиль. Саме тому організація в рамках роботи з формування соціально-побутових навичок така важлива в освітньому процесі початкової школи.

Аналіз психолого-педагогічної, освітньої і методичної літератури, вивчення закордонного і вітчизняного досвіду, освітньої практики засвідчує «брак засобів для забезпечення належного рівня технологічної освіти дітей. У працях науковців розглянуті концепції інноваційних змін освіти на засадах особистісно орієнтованого, розвивального, компетентнісного, культуротворчого підходів (І. Бех, Н. Бібік, О. Савченко, М. Стельмахович,); загальні аспекти технологічної освіти учнів (К. Ушинський, С. Русова, С. Шацький, А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Струманський); психолого-педагогічні аспекти цінності праці (І. Бех, Л. Божович, В. Бурдун, Л. Виготський, Д. Леонт'єв, В. М'ясищев, С. Рубінштейн) вивчення проблеми поєднання технологічної освіти в цілому з вихованням основних принципів технологічної освіти (Ю. Веричев, В. Андріяшин, А. Арбузов, Е. Костяшкін, В. Поляков, М. Скаткін, В. Яковлев); зміст, форми і методи виховання в учнів

ціннісного ставлення до праці у різних видах предметно-перетворювальної діяльності (О. Киричук, О. Коберник, В. Кузь, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, А. Терещук, Н. Слюсаренко, В. Яковлева та ін» [12, с. 49].

Актуальністю й недостатнім вивченням окресленої проблеми зумовлено вибір теми дослідження – «Виховання у здобувачів початкової освіти культури праці та побуту в процесі технологічної діяльності».

Об'єктом дослідження є процес виховання у здобувачів початкової освіти культури праці та побуту.

Предметом дослідження є педагогічні умови виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти в процесі технологічної діяльності.

Метою нашого дослідження є: перевірити ефективність впливу педагогічних умов на виховання культури праці та побуту в процесі технологічної діяльності у здобувачів початкової освіти.

Завдання:

1. Вивчити та проаналізувати психолого-педагогічних джерел, які описують досліджувану тему. Уточнити сутність поняття «культура праці та побуту», виявити його основні структурні компоненти.

2. Вивчити стан дослідження проблеми виховання культури праці і побуту у філософській, педагогічній, психологічній, методичній літературі та практики застосування засобів технологічної діяльності.

3. Обґрунтувати зміст технологічної освіти, як засобу виховання культури праці та побуту у здобувачів початкової освіти, зокрема на інтегрованих уроках, в позаурочний час, під час позашкільної та гурткової діяльності.

4. Визначити і обґрунтувати зміст та сукупність педагогічних умов виховання культури праці та побуту молодших школярів. Проаналізувати ефективність впровадження педагогічних умов виховання культури праці і побуту засобами технологічної діяльності.

5. Здійснити аналіз отриманих результатів шляхом дослідно-експериментальної діяльності.

У зв'язку з поставленими завданнями нами були використані наступні **методи** дослідження:

– *теоретичні*: аналіз філософської, психолого-педагогічної та спеціальної літератури; вивчення та узагальнення досвіду роботи закладів загальної середньої освіти з виховання в молодших школярів ціннісного ставлення до праці, культури праці та побуту, навичок самообслуговування; аналіз освітньо-програмної документації; аналіз, синтез теоретичних даних дали можливість систематизувати теоретичні матеріали з теми виховання культури праці та побуту в здобувачів початкової освіти в процесі технологічної діяльності;

– *наочні*: демонстрація зразків, які можуть використовуватись в процесі засвоєння учнями знань з технологічної галузі освіти, зокрема виховання культури праці та побуту;

– *практичний*: самостійне виконання дітьми практичних завдань та проєктів, які спрямовані на виховання культури праці та побуту .

– *емпіричні*: розповідь, бесіда, використання художнього слова; створення проблемної ситуації; анкетування та соціологічні опитування здобувачів початкової освіти; спостереження за молодшими школярами; діагностика рівня розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти , якісний і кількісний аналіз отриманих даних, їх табличне, графічне зображення; експертна оцінка;

– *методи обробки даних*: метод кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні методики, спрямованої на виховання у здобувачів початкової освіти культури праці та побуту в процесі реалізації змістових ліній технологічної освітньої галузі. На інтегрованих уроках, в позаурочний та позашкільний час.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи у Чернівецькому ліцеї № 9 Чернівецької міської ради. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом доповідей на: міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, науково-

практичних семінарах присвячені актуальним проблемам становлення та прогресивних течій розвитку початкової освіти. Де висвітлювала наступні аспекти дослідження: формування життєвих компетентностей дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в процесі технологічної діяльності, способи виховання культурологічних компетентностей здобувачів початкової освіти у інклюзивному середовищі, вплив технологічних навичок на виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти, шляхи виховання культури праці та побуту в процесі технологічної діяльності у здобувачів початкової освіти, особливості виховання культури праці та побуту в процесі технологічної діяльності у дітей молодшого шкільного віку та здобувачів початкової освіти.

Публікації. Під час здійсненні нашого наукового дослідження було опубліковано статтю на тему «Шляхи виховання культури праці та побуту в процесі технологічної діяльності у здобувачів початкової освіти» (2023) яка відображає його зміст.

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків розміщених на 62 сторінках основного тексту, списку використаних джерел зі 48 позицій, додатків.

ВИСНОВКИ

В процесі виконання дослідження ми вивчили, проаналізували та узагальнили літературу з проблеми виховання культури праці та побуту в здобувачів початкової освіти. Було обґрунтовано зміст технологічної освіти, як засобу виховання культури праці та побуту у школярів під час освітньої діяльності та поза нею. Згідно зі станом вивчення цього питання ми оформили сукупність педагогічних умов виховання культури праці та побуту молодших школярів та було описано можливі шляхи, методи та способи реалізації даного процесу.

З усього вище сказаного можна зробити висновок, що виховання культури праці та побуту у здобувачів початкової освіти в процесі технологічної діяльності є особливо важливим на сучасному етапі економічного та соціального розвитку нашої країни, та є невід'ємною складовою всебічного і гармонійного розвитку школяра як особистості.

Високий рівень культури праці та побуту сприяє змістовній трудовій діяльності, раціоналізації праці, покращенню умов життя людини та побуту що зумовлює підвищення матеріального і культурного рівнів та якості життя. Паралельно із поняттям культури праці та побуту в школярів формується навичка самообслуговування .

Проблема виховання культури праці та побуту полягає в тому, що праця у житті людини є джерелом матеріальної і духовної культури, умовою правильного фізичного, розумового і морального розвитку людини. Сформовані у школі трудові навички та вміння повинні привести у кінцевому результаті до свідомого вибору професії. Підґрунтям системи виховної роботи з виховання ключових понять з теми нашого дослідження в учнів молодших класів виступає знання психологічної характеристики даного вікового періоду, що дозволяє враховувати особливості розвитку психічних процесів та мислення учнів; визначати послідовність включення школяра в різноманітні види соціально-виховної діяльності.

Оскільки на сучасному етапі цілеспрямованого процесу виховання культури праці учнів у освітньому процесі спеціально не проводиться, а воно відбувається тільки відповідно до цілей освіти в розумовій праці, без потрібного врахування попиту ринку праці та вимог науково-технічного прогресу. Цей процес виховання в контексті технологічної діяльності може здійснюватися як під час навчальної діяльності в початковій школі, зокрема на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології», так і під час позакласної та позашкільної діяльності школярів, що включає в себе тематичні вечори, конкурси, виставки, участь в тематичних гуртках тощо.

В процесі проведення дослідження було визначено, та обґрунтовано педагогічні умови комплексного впливу технологічної діяльності на виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти, зокрема до них відносимо: підвищення мотивації до праці у молодших школярів; використання різноманітних методів навчання; використання різноманітних форм організації роботи на уроці та в позаурочний час.

Аналіз отриманих результатів шляхом дослідно-експериментальної діяльності підтвердив, що впровадження педагогічних умов визначених в дослідженні та здійснення технологічної діяльності в освітньому процесі початкової школи в урочний та позаурочний час мають ефективний вплив на виховання культури праці та побуту здобувачів початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрощук І. В., Андрощук І. П. Співпраця закладів вищої освіти із стейкхолдерами як умова підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. Випуск 29 (2). С 215–26.
2. Аніщенко О.В. Енциклопедія Сучасної України. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. URL : <https://esu.com.ua/article-51468>
3. Балакірева В. А Вивчення стану підготовленості педагогів до організації трудового навчання молодших школярів. *Світоглядні горизонти місії вчителя нової української школи* : матеріали міжнар. науково-практ. конф. до 195-річчя з дня народження К. Д. Ушинського. м. Одеса. 1920 верес. 2019 р. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019. С. 45–47.
4. Балакірева В. А Стан підготовленості вчителів-практиків початкової школи до організації трудового навчання учнів *Педагогічні читання з нагоди 90-річчя Криворізького державного педагогічного університету та вшанування пам'яті професорів П. І. Шевченка та В. С. Пікельної* матеріали міжнар. наук. Інт.-конф., Кривий Ріг, 27 квітня 2020 р. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. С. 99–101.
5. Балакірева В. А. Підготовка майбутніх учителів до організації трудового навчання учнів в освітньому процесі початкової школи : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2020. 220 с.
6. Балакірева В. А. Процесуально-продуктивний етап підготовки майбутніх учителів до організації трудового навчання молодших школярів школи. *Модернізація підготовки фахівців професійно-педагогічного напрямку в умовах освітнього простору* : матеріали міжнар. наук. Інтернет-конф. м. Кривий Ріг, 2526 квіт. 2019 р. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. С. 107–109.
7. Бугайчук В. В., Скидан О. В. Досвід реалізації дуальної форми здобуття освіти Поліського національного університету. *Дуальна форма здобуття*

освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 жовтня 2020 року, Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2020. С. 78–82.

8. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 слів / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 17–36 с.

10. Виноградова, Т. (2006). Виховання нового покоління: Взаємодія батьків та педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. *Завуч*, 8. С. 4–6

11. Гриценко, Л. І. (2018). Організаційно-діяльнісна гра в школі як засіб підвищення ефективності трудового виховання молодших школярів. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. 15–16 березня 2018, Київ. С. 54-58 . Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

12. Гуцан Л. А. Виховання в молодших школярів ціннісного ставлення до праці. *Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії*: зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. 20–21 жовтня. Одеса, 2017. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки»

13. Дем'янчук О.Н. Проблеми художньо-естетичної освіти та виховання учнівської та студентської молоді в умовах національного відродження. О. Н. Дем'янчук, Г. І. Кутузова, В. С. Петрович : Монографія. Луцьк: Ред.-вид. "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 128 с.

14. Державний стандарт початкової освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

15. Енциклопедія освіти . Акад. пед. наук України : головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

16. Коберник О. Провідні принципи сучасної технологічної освіти учнів. *Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми*. 2009. №3-4, С. 19-24.
17. Концепція «Нова Українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
18. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.
19. Концепція технологічної освіти учнів закладів загальної середньої освіти України URL: <http://www.rer.ptosvita.org>.
20. Кузьменко Ю. Педагоги-класики про проблему формування культури праці дітей. Наукові записки. Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. . Серія : Педагогічні науки, 2013, Вип. 123(1), с.186-190, URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013
21. Кульчицький І. М. Концептуалізація понять «модель» та «моделювання» у наукових дослідженнях. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/31460/1/20-273-284.pdf>
22. Мачача Т. С. Чому реформи змісту трудового навчання не дають очікуваних результатів? *Трудове навчання в школі*: науково-методичний журнал. Харків, ВГ «Основа», 2017, № 11–12 с. 19–22.
23. Мачача Т. С., Юрженко В. В., Стрижова Т. В. Дидактико-методичний аналіз чинної навчальної програми з «Трудового навчання» для основної школи: ризики впровадження. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2018. №2. С. 2–10.
24. Мельник В. П., Кашуба М.В., Яртись А.В. Історія української культури : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 482 с.
25. Методика діагностики професійної спрямованості Б. Басса. URL : <https://vseosvita.ua/library/metodika-diaagnostiki-profesijnoi-spramovanosti-avtor-bbass-24008.html>

26. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі» : для пед. працівників. / автор.кол., за заг ред. Т Гільберга. Київ, 2021. 160 с.
27. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
28. Олійник О. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2017. № 1. С. 37–42.
29. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта. Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта» /Затверджено рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2020. URL : https://pnpu-my.sharepoint.com/personal/site_pdpu_edu_ua/_layouts/15/onedrive.aspx?id
30. Осипова Т. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва : дис. докт. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2016. 501 с.
31. Охріменко, З. В. Виховання ціннісного ставлення молодших школярів до праці у сім'ї як педагогічна проблема. За ред. Бех, І., Петрочко, Ж. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. Вип. 5. С. 189
32. Панасюк С.Л. Культура побуту молодших школярів як соціально-педагогічна проблема. Підготовка вчителя у контексті європейського освітнього простору: Збірник наукових праць. Київ- Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2005. С. 175–178.
33. Панасюк С.Л. Особливості формування культури побуту у дітей молодшого шкільного віку. *Методика*. 2013. № 2. С. 48–52

34. Панасюк С.Л. Роль культури побуту у формуванні особистості. *Формування світогляду і духовно-моральних цінностей в інтегрованому середовищі*. 2009. № 6(8). С. 464–468.
35. Пасічна, Т. С. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці у процесі соціально значущої діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 19(2), 2017. С. 100-109.
36. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2019 № 1551. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>
37. Притча по чарівну копійку. URL : <https://www.prytchi.in.ua/charivna-kopijka/>
38. Притча Рахунок за працю. URL : <http://lannews.net/PAXУНОК-ЗА-ПРАЦЮ/>
39. Резолюція всеукраїнського науково-практичного форуму «Трудове навчання в контексті проекту «Нова українська школа» Трудова підготовка в рідній школі. *Науково-методичний журнал*. 2017. № 2 (134), Квітень – Травень – Червень. С. 2–3.
40. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв’язані проблеми. *Рідна школа*. № 4–5. 2014. С. 12–16.
41. Сасенко М. С. Моделювання як метод наукового пізнання, типи моделей. URL : http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/10711/1/Modeluvannya_yak_metod_naykovoho_piznannya.pdf
42. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко 1-2 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
43. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас: URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/progra m->

[1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitny_a.prohrama.3-4.Savchenko.pdf](#)

44. Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти : монографія Л.А. Гуцан, Л.І. Гриценко, О.Л. Морін, З.В. Охріменко ; за ред. Л.А. Гуцан. Київ, 2019. 152 с.
45. Ушмарова В. В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів з елементами дуальної освіти. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 жовтня 2020 року. Київ: Науково-методичний центр ВФПО, 2020. С. 63–66.
46. Шаповалова Л. О. Поняття побуту: сутність та структура. *Гуманітарний вісник ЗДА*. вип.42. Запоріжжя, 2010. С. 131–137.
47. Шевченко Л. С. Підготовка майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2018. 396 с.
48. Шевчук М. О. Диференційований підхід у трудовому навчанні в початковій школі. *Диференціація у шкільній освіті: історичний досвід і сучасні технології*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2018 р. Київ: Інститут педагогіки, 2018. С. 213–218.